

Neka aktuelna pitanja vojne strategije

Pukovnik mr *RADOVAN GRUBAČ*

Aktuelni problemi naše vojne strategije ne mogu se razrešiti njenom dogradnjom i delimičnom transformacijom oružanih snaga, već je neophodno, prema načelima modelovanja i projektovanja organizacionih sistema, razviti i materijalizovati celovit model vojnog organizovanja i delovanja. Osnovni razlog je to što je – promenom sadržaja i oblika ugrožavanja bezbednosti zemlje spolja i iznutra, izmenom značenja prostora i vremena, i promenom prirode političkih, ekonomskih, demografskih i drugih ograničenja – vojnostrategijsko okruženje poprimilo sasvim nova obeležja. U takvim uslovima, nameću se sledeća pitanja: *prvo*, redefinisane funkcije i ciljeva oružanih snaga u sistemu bezbednosti i odbrane zemlje; *drugo*, pronalaženje i izbor odgovarajućih sadržaja i formi delovanja oružanih snaga jer se dosadašnjim rešenjima ne može odgovoriti na sve realne izazove iz okruženja, i *treće*, usklađivanje strukture i organizacije oružanih snaga prema projektovanim funkcijama i ciljevima i izabranim sadržajima i formama delovanja vojne organizacije.

U uslovima konstituisanja i delovanja potpuno novog društvenog sistema u Jugoslaviji i suštinski izmenjenog stanja i procesa u bližem i daljem okruženju prirodno je da se postavlja pitanje rekonstrukcije, odnosno reforme oružanih snaga i sistema odbrane u celini. Njoj bi trebalo pristupiti tek onda kada se prevaziđu snažne unutrašnje protivurečnosti, odnosno kada se obezbedi dovoljan nivo jedinstva u zemlji. To znači: (1) kada se eliminišu opasnosti od neposrednog ugrožavanja bezbednosti zemlje spolja i iznutra, uz ostavljanje mogućnosti za neophodne korekcije kako bi se zadovoljile aktuelne operativne potrebe; (2) kada se definiše funkcija oružanih snaga u sistemu bezbednosti i odbrane društva i

materijalna osnova njihovog razvoja, i (3) kada se razvije celovit model vojnog organizovanja i delovanja i, prema njemu, projektuju sadržaj, stepen i način promena u oružanim snagama.

Potpun model vojnog organizovanja i delovanja, kao i modeli drugih složenih organizacija, ima sledeće sadržaje: (1) vojnostrategijsko okruženje, odnosno analizu, procenu i predviđanje uslova, okolnosti i ograničenja organizovanja i delovanja oružanih snaga; (2) funkcije i ciljeve oružanih snaga, odnosno njihovu ulogu i zadatke u sistemu bezbednosti i odbrane zemlje; (3) sadržaje i forme delovanja kojima oružane snage realizuju zadatke i ostvaruju svoju funkciju, i (4) strukturu i organizaciju oružanih snaga razvijenu prema sadržajima i formama delovanja. Time se, uglavnom, iscrpljuje i predmet vojne strategije, s tim što treba praviti razliku između vojne strategije kao naučne discipline ratne veštine, koja za cilj ima da otkrije i ukaže na moguća rešenja vojnostrategijskih problema, i operativne (izvršne, primenjene) vojne strategije, čiji je cilj izbor jednog iz skupa mogućih rešenja. Aktuelna je dogradnja primenjene vojne strategije, ali se prethodno mora odgovoriti i na više pitanja iz teorije vojne strategije.

VOJNOSTRATEGIJSKO OKRUŽENJE

Sadržaj i priroda odnosa vojne organizacije i njenog okruženja posebni su ne samo zbog karaktera njihovih relacija nego i zbog karaktera relacija koje postoje između pojedinih elemenata okruženja vojne organizacije. Stoga, s obzirom na odnos tih elemenata i vojne organizacije, postoji negativno (neprijatelj – spoljni i unutrašnji), neutralno (priroda – prostor i vreme) i pozitivno okruženje (sistem odbrane i društvo u celini). Prvo se definiše prema uslovima i određuje varijantama mogućeg ponašanja, drugo okolnostima kojima se vojna organizacija prilagođava, a treće ograničenjima (politička, ekonomska, demografska i dr.) kao polazištima u dimenzioniranju vojne organizacije, njenog karaktera i sistemske politike.

Kada je reč o spoljnim uslovima profilisanja naše vojne organizacije polazi se od stava da postoje dva oblika ugroža-

vanja bezbednosti zemlje – specijalni rat i oružana agresija. Ta kategorizacija je prevaziđena, jer je došlo do proširenja i jasne izdiferenciranosti sadržaja i oblika ugrožavanja bezbednosti malih i samostalnih zemalja, tako da se sada može govoriti o širokom spektru mogućih dejstava – od informacionih do nuklearnih. On čini sistem agresija stepenovanih tako da omogućuju doziranu primenu nasilja do granice izdržljivosti zemlje žrtve agresije. Pri tome, primena višeg stepena agresija ne podrazumeva izostavljanje sadržaja nižeg. Naprotiv.

Prvi stepen ugrožavanja bezbednosti zemlje ima obeležja informacione agresije, kojom se u savremenim uslovima, s obzirom na značaj informacija u sveukupnom životu društva, usmeravaju društveni i, posebno, politički tokovi u zemlji radi ugrožavanja njenog političkog suvereniteta. Obuhvata sve oblasti života – od kulture, prosvete i nauke do ekonomije, politike i vojske, s orijentacijom na sadržaje kojima se mogu izazvati i produbiti socijalne, nacionalne, političke i verske tenzije. Informacionom agresijom se utiče na motivaciju, javno mnjenje i opredeljenje po osnovnim pitanjima razvoja i uređenja unutrašnjih odnosa i spoljne politike, što sve vodi ka narušavanju jedinstva u zemlji kao osnovnog činioca njene odbrambene moći.

Drugi stepen agresije – infiltriranje kadra (kadrovska agresija), nastavak je informacione agresije i čini njenu materijalizaciju radi postepenog preuzimanja upravnih funkcija u društvu i „prevođenja“ zemlje neoružanim putem u zavisnu poziciju. Taj tip agresije u savremenim međunarodnim uslovima za agresora je najracionalniji i, mada neposredno ne mora biti usmeren prema sistemu odbrane napadnute zemlje, njime se posredno neutrališu upravo komponente na kojima taj sistem opstaje (jedinstvo, patriotizam, finansiranje i dr.).

Treći stepen ugrožavanja bezbednosti zemlje, u formi agresije vojnoorganizacionog sadržaja, u suštini je prelazak na nasilne sadržaje i metode, tako da poprima i neke elemente vojne intervencije. Sprovodi se radi obezbeđenja kadrovske i materijalne osnove za razvoj tzv. pokreta otpora i oslobodilačkih pokreta u kriznim situacijama u zemlji, koje se najčešće planski izazivaju, odnosno za razvoj oružane komponente tih sukoba i izazivanje unutrašnjeg rata. Zavisno od razvoja

situacije, događaji se kasnije, s obzirom na uspostavljenu kontrolu nad njima, usmeravaju u željenom pravcu.

Četvrti stepen čini agresiju specijalizovanih oružanih snaga radi razbijanja sistema odbrane napadnute zemlje i uništavanja njenih vitalnih objekata. Specijalizovane oružane snage su deo oružanih snaga agresora koji je opremljen najmodernijim naoružanjem i organizovan i podržan tako da može dejstvovati prema najnovijim vojnooperativnim doktrinama. Njihov sastav je dvokomponentan, i ima vatreno-udarnu komponentu za ostvarenje prve faze agresije (vatrena priprema agresije, tzv. dejstva s distance) i udarno-manevarsku komponentu za razbijanje preostalih snaga branioca.

Peti stepen agresije ostvaruje se upotrebom konvencionalnih oružanih snaga u slučaju da se prethodnim tipovima agresije ne ostvare svi ciljevi. Kasnije, sukob bože eskalirati u agresiju oružanih snaga za masovno uništavanje (*šesti stepen*), koja se, bez obzira na sve protivurečenosti u vezi s njom, ne može isključiti. Drugo je pitanje u kojim okolnostima je manje ili više verovatna, šta joj može biti osnovni sadržaj, kojim bi se metodama mogla realizovati i u odnosu na koje ciljeve. Pri tome, treba uzimati u obzir činjenicu da upotreba oružja za masovno uništavanje čini posebnu kategoriju rata, a ne specifične uslove oružane borbe, kako se to pitanje u nas uglavnom tretira.

Što se tiče ugrožavanja bezbednosti zemlje iznutra, naša vojna strategija nema odgovore na izazove te vrste, uprkos istorijskom iskustvu iz NOR-a. To potvrđuju i najnovija zbivanja u zemlji i pozicija u kojoj su se našle naše oružane snage. Kako se radi o vojnostrategijskom problemu čije se rešenje može iznaći analizom naše, na žalost, u tom pogledu bogate empirijske osnove, tako treba i postupiti. Sve ograde u tom postupku moraju se u celini odbaciti da se ne bismo ponovo našli u sličnoj situaciji, tim više kada se ima u vidu činjenica da bezbednost i odbrana malih i samostalnih zemalja zavise, pre svega, od unutrašnje stabilnosti i sposobnosti sistema odbrane i zaštite da eliminiše nosioce njenog narušavanja.

Potrebe za ponovnom ocenom značaja prostora i vremena i prevrednovanjem nekih naših opredeljenja posledica su promena u oblicima ugrožavanja bezbednosti zemlje i, posebno, promena materijalno-tehničkog činioca rata. Ta analiza

treba da otkrije i negativne i pozitivne implikacije prostora i vremena na agresora i naše oružane snage kako bi se obezbedio veći stepen prilagođenosti naše vojne strategije savremenim okolnostima. U tom kontekstu treba uvažiti i činjenicu o narušenoj prostornoj, ekonomskoj i demografskoj ravnoteži Jugoslavije, koncentraciji tog potencijala u gradovima, duž komunikacija i rečnih dolina na račun brdsko-planinskog i prigraničnog područja.

Razvoj i delovanje oružanih snaga društveno su limitirani politički, ekonomski, demografski itd., ali ta ograničenja imaju sasvim drugo značenje u uslovima novog društvenog uređenja u zemlji. Bitno je, u pogledu političkih ograničenja, da se prevaziđe dosadašnji deklarativni odnos prema tom značajnom činiocu odbrane, da se precizno definišu kriterijumi za njegovu ocenu i prognozu i dođe do operativnih smernica za delovanje oružanih snaga u uslovima višepartijskog političkog sistema. Što se tiče ekonomskih ograničenja i njihovog odraza na tehničko opremanje oružanih snaga i organizovanje sistema odbrane u celini, može se zaključiti da u dogledno vreme ekonomska osnova društva neće biti na zavidnom nivou. Rešenja se, stoga, moraju tražiti u vojnodoktrinarnim okvirima i zasnivati na antistrategiji, odnosno postupcima operativno-taktičke prirode, kojima se, pre svega, neutrališu i opstruiraju prednosti agresora. Izdizanje problema demografskog činioca na nivo stratejskog ograničenja nije odraz samo sadašnje krize našeg društva nego činjeničnog stanja kao posledice nekih socijalnih, u svetu takođe prisutnih pojava. One se ogledaju u neravnomernoj naseljenosti, razlici u natalitetu socijalnih i etničkih grupa, slabljenju psihofizičke sposobnosti stanovništva, velikim radnim i drugim migracijama, odsustvu volje za vojnu službu i sličnom.

FUNKCIJA I CILJEVI ORUŽANIH SNAGA

U postupku dogradnje vojne strategije neophodno je, iz više razloga, i redefinisanje funkcija i ciljeva oružanih snaga. Prvo, promenjeno je vojnostratejsko okruženje, pa prema tome i funkcija i ciljevi oružanih snaga i sistema bezbednosti i odbrane u celini. Drugo, sadržaji i forme delovanja oružanih

snaga menjaju se s promenom njihovih funkcija i ciljeva, i jedino se valjano mogu izabrati u uslovima potpuno razvijenog sistema funkcija i ciljeva oružanih snaga. Treće, najnovija sporenja oko uloge oružanih snaga u rešavanju aktuelnih problema u zemlji, potreba za traženjem „saglasnosti“ za ostvarivanje ustavom definisane uloge, pojava opstrukcije i redukcije nadležnosti i slično pokazuju da sadržaj i forma funkcija i ciljeva oružanih snaga nisu definisani na način kojim se obezbeđuje njihova operativna realizacija. Četvrto, nije definisana uloga oružanih snaga u slučajevima kada drugi elementi sistema bezbednosti i odbrane neostvarivanjem svoje uloge, s obzirom na međuzavisnost realizacije funkcija, dovode oružane snage u poziciju da svoju ulogu ne mogu u celini ostvariti.

Problem funkcije i ciljeva oružanih snaga, u načelu, mogao bi se rešiti na sledeći način: (1) preciznim definisanjem funkcije i ciljeva sistema bezbednosti i odbrane prema vojnostrategijskom i opštem okruženju zemlje; (2) dekomponovanjem funkcije i ciljeva sistema bezbednosti i odbrane i njihovom raspodelom na elemente sistema i bezbednosti, uključujući i oružane snage; (3) izradom instrumenata zaštite funkcije oružanih snaga u slučaju otkazivanja drugih elemenata sistema bezbednosti i zaštite; (4) izgradnjom sistema funkcije oružanih snaga, odnosno njenim dekomponovanjem do nivoa na osnovu kojeg se mogu skicirati konture organizacije oružanih snaga, i (5) izgradnjom sistema ciljeva, odnosno dekomponovanjem ciljeva do nivoa na osnovu kojeg se mogu izabrati osnovni sadržaji i forme delovanja oružanih snaga.

SADRŽAJ I FORMA DELOVANJA ORUŽANIH SNAGA

Sadržaj i forma delovanja oružanih snaga posredno su u vezi s vojnostrategijskim okruženjem, kao i sa principima ratne veštine, odnosno opšteusvojenim načelima delovanja oružanih snaga. Kako se principi ratne veštine menjaju prema objektivnim uslovima, a oni su realno promenjeni, neophodno je da se proceni njihova valjanost i obave potrebne korekcije. Međutim, kada se radi o principima jedinstva oružane borbe i jedinstvenog komandovanja i neprekidnog sadejstva i sarad-

nje problem je mnogo složeniji i treba da se rešava ne samo s vojnostrategijskog aspekta nego i šire.

Problem načela delovanja oružanih snaga time se ne bi mogao smatrati rešenim, jer se javlja i u drugoj, mnogo složenijoj formi. Naime, u našoj mirnodopskoj praksi, odnosno obuci, pa i u nekim operativnim rešenjima, uključujući i najnovije događaje u zemlji, postupci oružanih snaga u mnogo čemu nisu saglasni s proklamovanim načelima. To se naročito odnosi na poštovanje principa aktivnosti i inicijative, manevra, iznenađenja i nametanja vlastitih oblika i načina vođenja oružane borbe i borbenih dejstava. Rešenja su uglavnom stereotipna, o originalnim se skoro i ne može govoriti, preovladavaju pasivnost i defanziva, a osnovni je frontalni oblik oružane borbe. Uz sve to, odnos prema promenama u materijalno-tehničkom činiocu rata i njihovim implikacijama na sadržaj i formu oružane borbe je više nego zabrinjavajući.

Uzroci za takvo stanje mogu biti dvojaki. Prvo, moguće je da principi ratne veštine ne odgovaraju stvarnim uslovima oružane borbe i mogućnostima naših oružanih snaga, pre svega njihovoj tehničkoj opremljenosti. Istorijski, taj razlog bi se mogao veoma lako odbaciti s obzirom na činjenicu da u tehničkom pogledu naše oružane snage nisu inferiorne prema mogućem agresoru kao što su bile partizanske jedinice u NOR-u, a njihova borbena dejstva su se uglavnom zasnivala na navedenim principima. Drugo, razlozi se mogu tražiti i u odnosu prema proklamovanim principima, njihovom nepoštovanju, formalizmu u radu, neadekvatnim kriterijumima u obuci, slabom vrednovanju kreativnosti, nepotpunom određivanju sadržaja i formi delovanja oružanih snaga, ali i u nekim obeležjima prakse rukovođenja i komandovanja.

Upravljanje u oružanim snagama

Razlika između „upravljanja“ i već ustaljenog „rukovođenja i komandovanja“ nije samo terminološka. Suština je u tome što se upravljanje u oružanim snagama ne može svesti samo na rukovođenje i komandovanje, kako se to u nas uglavnom čini, jer ono obuhvata i druge upravljačko-informacione sadržaje.

Naš sistem rukovođenja i komandovanja treba podvrgnuti detaljnoj strukturno-funkcionalnoj analizi i koncipirati prema modelu koji nudi kibernetika i na njoj zasnovane savremene naučne discipline kako bi se stvorila mogućnost za efikasniju ugradnju upravljačke tehnike. Tek se na toj osnovi mogu formulisati valjani doktrinarni stavovi o upravljanju u oružanim snagama i razviti moderni sistemi upravljanja, uz istovremeno oslobađanje od nekih voluntarističkih rešenja i prakticističkih nazora. Činjenica je da se ni u toj oblasti, kao ni u drugima, bez korektnog definisanja i operacionalizacije i izgradnje pojmovno-kategorijalnog aparata ne može valjano ni misliti, ni delovati. Inače, postupak određivanja sadržaja upravljanja u oružanim snagama nije složen, s obzirom na jasnu izdiferenciranost elementarnih funkcija koje čine skladan sistem primeren vojnoj organizaciji i karakteru odnosa u njoj – to su operacije planiranja i rukovođenja i relacije komandovanja i izveštavanja.

Forme upravljanja u našim oružanim snagama nisu definisane. To je jedno od područja kojim se naša vojna strategija gotovo nije ni bavila. Određeni su organizacioni nivoi rukovođenja i komandovanja i oblici organizovanja rada komandi i štabova, ali ne i oblici rukovođenja i komandovanja. Oni nisu i ne mogu biti isti za različite slučajeve agresije, različite oblike oružane borbe i oblike organizovanja oružanih snaga, i slično. Što se tiče teorije upravljanja, u njoj postoji mnoštvo oblika upravljanja. Neki od njih se mogu pojedinačno ili kombinovano, uz prilagođavanje, koristiti i u upravljanju u oružanim snagama.

Politika upravljanja u našim oružanim snagama definisana je osnovnim principima rukovođenja i komandovanja kao kriterijumima za vrednovanje valjanosti tog sistema. Izostavljeni su kriterijumi odlučivanja, mada ih, istina posredno, ima u deskriptivnim sadržajima oružane borbe. Međutim, veći problemi nastaju prilikom ostvarivanja proklamovanih principa nego pri njihovom formulisanju, pa je neophodno ukazati na neke od njih.

Specifičnosti organizacije sistema odbrane, pa i oružanih snaga, ne mogu biti razlog za predimenzioniranost i kompleksnost sistema rukovođenja i komandovanja, jer takvi sistemi,

uz sva uvažavanja društvenih opredeljenja, s obzirom na veliki broj učesnika i hijerarhijskih i koordinirajućih nivoa, ne mogu valjano funkcionisati niti delovati u skladu s principima ratne veštine i kibernetike. Takvi sistemi su spori, inertni i, umesto da obezbeđuju funkcionisanje oružanih snaga, postaju njihova kočnica i teret. Njima ne može mnogo koristiti ni najsavremenija informatička i telekomunikaciona tehnika. Jednostavno, ne mogu se osloboditi tzv. prokletstva dimenzioniranosti, koje prati pojava mnoštva, uglavnom suvišnih informacija, koje se ne mogu obraditi u odgovarajućem vremenu, i hronična „glad“ za informacijama kojima bi se smanjila neizvesnost situacije i povećale mogućnosti predviđanja.

Princip brzine, kao jedan od osnovnih principa rukovođenja i komandovanja, nije proklamovan, što upućuje na zaključak da sve dimenzije rukovođenja i komandovanja u savremenim uslovima ratovanja još uvek nisu sagledane, dok druge armije, istovremeno, čitav sistem upravljanja, i ne samo njega, zasnivaju na principu delovanja u „realnom vremenu“. Naime, ne radi se o vremenu koje komandama stoji na raspolaganju (tzv. raspoloživom vremenu – njega ima dovoljno, naročito na višim nivoima komandovanja), već o zastarevanju informacija na osnovu kojih se odlučuje. U savremenim, veoma dinamičnim dejstvima tehnički moderno opremljenih armija informacije počinju zastarevati u trenutku njihovog formiranja, što znači da valjanost odlučivanja opada s dužinom njihovog trajanja, i obrnuto. U nekim slučajevima ono bi moglo i izgubiti smisao jer bi se svelo na odlučivanje o već završenim događajima.

Ono što je za sve armije u ovom veku bilo pitanje koncentracije i rastresitosti snaga za upravljanje u oružanim snagama sada je pitanje centralizacije i decentralizacije. Problem je posebno aktuelan za armije nižeg nivoa tehničke opremljenosti. Pošto se tehničkom modernizacijom ne može sve rešiti, moraju se nalaziti posve nove forme i organizovanja i funkcionisanja. Pitanje decentralizacije, na primer, moglo bi se rešiti opredeljenjem za kombinovanu primenu ciljnog i dopustivog upravljanja. Viši komandni nivoi bi određivali ciljeve, kriterijume i ograničenja, a sve ostalo bi bilo u nadležnosti nižih. Time bi se, pored ostalog, smanjila potreba

za razmenom informacija, što bi olakšalo rešavanje problema zaštite sistema veza. Slično rešenje imali smo u toku NOR-a. S druge strane, s obzirom na karakteristike i moć nekih savremenih sistema oružja, sve se više javlja potreba za tim da i komande najvišeg nivoa neposredno utiču na tok dejstva, odnosno jačaju zahtevi za centralizacijom. To je sada slučaj sa sistemom PVO, avijacijom, raketnim jedinicama, NHB-zaštitom i slično. Pitanje je u celini takvo da više ni naša vojna strategija neće moći da ga zaobilazi.

I u našim oružanim snagama su već ispoljene protivurečnosti između ratne i matematičke logike, s opasnošću da prevlada ova druga. Brzim uvođenjem tehničkih sistema u vojnu organizaciju povećava se vojna moć, ali se, uporedo s tim, smanjuje sloboda izbora njene upotrebe. Svi tehnički sistemi imaju jasno definisana ograničenja, odnosno polja moguće upotrebe, pa je logično da se u postupku odlučivanja za njihovu upotrebu traže optimalna rešenja primenom matematičkih metoda i kriterijuma. U sukobu dva sistema koji deluju na optimalan način uvek će gubiti slabiji, a jači, zbog pretrpljenih gubitaka, neće biti zadovoljan pobedom. Ratna logika, međutim, ne prihvata sukobe u kojima je već unapred jasno da će izgubiti. Prema tome, postavlja se pitanje koja je odluka (rešenje) prihvatljiva ako optimalna nije. Moguće je da odgovor na to pitanje sadrži i rešenje za suprotstavljanje tehnički opremljenijem protivniku, što za nas ima poseban značaj.

U radu naših komandi zapaža se pojava neuvažavanja nekih elementarnih logičkih normi. Ima slabosti u donošenju sudova i zaključivanju, a zabrinjava i pojava nekih logički potpuno neosnovanih konstrukcija. Jedna od takvih, već duboko ukorenjenih navika prisutna je u planiranju borbenih dejstava – prvo se „fiksira“ način dejstva protivnika, a potom, prema takvom rešenju za protivnika, planira dejstvo sopstvenih snaga. O mogućim posledicama takvog postupka skoro da i ne treba govoriti. Slično je, mada su druge prirode, s pojavama ograničavanja slobode odlučivanja komandama nižih nivoa od strane viših, praktikovanjem nekih sadržaja rada koji nemaju ni informacionu osnovu ni praktičnu vrednost itd.

Dejstva oružanih snaga

Oružana borba je jedinstven proces, sukob, odnosno konflikt konkretnih oružanih snaga na konkretnom prostoru i u konkretnom vremenu, pri čemu svaka od sukobljenih strana nastoji da ostvari svoje ciljeve. Ti ciljevi su potpuno oprečni, pa je prirodno da svaka od sukobljenih strana koristi njima primerene različite sadržaje i forme dejstva. U vezi s tim, sadržaje oružane borbe jedino je moguće definisati na osnovu principa jedinstva suprotnosti i izraziti kao relaciju akcija – reakcija, odnosno dejstvo – protivdejstvo, tj. sadržaje oružane borbe čine kompleksi dejstava i protivdejstava. U nas se kao osnovni sadržaji oružane borbe uglavnom navode protivdejstva, što je neprihvatljivo iz više razloga. Naime, protivdejstva su reakcije na dejstva protivnika, odnosno uslovljena su njegovim dejstvima, što upućuje na pasivnost, defanzivu i gubitak inicijative. Iz odnosa dejstva, tj. akcije, i protivdejstva, odnosno reakcije na akciju protivnika, proizilaze odnosi u oružanoj borbi. Samo se akcijom ispoljava ofanzivnost i izražava inicijativa, a sve drugo je odraz podređenog položaja i pasivnosti ili privremeno rešenje.

Analiza sadržaja oružane borbe nije samo teorijski i logički problem, već se njome, u suštini, rešava pitanje ne samo načina realizacije funkcija oružanih snaga nego i strukture i osnovnih svojstava tih snaga. Struktura treba da odgovara vrsti i prirodi izabраних dejstava i protivdejstava, dok se osnovne odlike – pokretljivost, vatrena moć i zaštićenost, uz manevarske sposobnosti, izvode prema elementarnim sadržajima borbenih dejstava (kretanje, vatra, zaštita).

Naša vojna strategija poznaje frontalni i partizanski oblik oružane borbe i njihovu kombinaciju, što je za savremenu oružanu borbu ipak mali broj varijanata, jer se njima ne može odgovoriti na sve oblike ugrožavanja bezbednosti zemlje. Uz to, frontalni oblik oružane borbe u uslovima tehničke superiornosti agresora, posebno kod dalekometnih i visokopreciznih oružja, imao bi za posledicu naše velike gubitke, a vođenje partizanskog rata na osiromašenim brdsko-planinskim područjima dosta je problematično. Razvojem gerilskog oblika oružane borbe stvorili bi se uslovi za aktiviranje ljudskog i materijalnog potencijala koncentrisanog u urbanim sredinama,

eliminirale neke prednosti agresora u tehničkoj komponenti, povećala žilavost odbrane, i slično. Iskustva iz savremenih ratova upućuju na zaključak da se radi o veoma efikasnom obliku oružane borbe. Inače, izbor oblika oružane borbe nije samo pitanje volje nego i mogućnosti da se izabrani oblik materijalizuje odgovarajućim sadržajima oružane borbe i kao takav nametne protivniku.

Operacije, bojevi i borbe u nas se shvataju kao oblici borbenih dejstava, što se ne može prihvatiti. Radi se o podeli koja upućuje na obim, odnosno veličinu angažovanih snaga i hijerarhiju postavljenih ciljeva, tj. o tipovima borbenih dejstava. Oblike je moguće razlikovati samo prema načinu iskazivanja sadržaja borbenih dejstava, a tom problemu naša vojna strategija skoro da i nije posvetila pažnju. Osim konstatacije da odbrana, kao vrsta dejstva, prema načinu izvođenja može biti odsudna i zadržavajuća, i instrukcija u vezi s primenom nekih oblika manevra u napadu nema potpunijih određenja po tom pitanju. Manevar se tretira kao princip ratne veštine, što znači da nisu definisani odnosi manevra i oblika dejstva, posebno za napad. Očito je, dakle, da naša vojna strategija još uvek nije odgovorila na pitanja manevra i oblika borbenih dejstava, a ona se ni u kojem slučaju ne mogu zaobilaziti.

STRUKTURA I ORGANIZACIJA ORUŽANIH SNAGA

Osnova, odnosno kriterijumi za organizovanje i izgradnju naših oružanih snaga formulisani su i, načelno, mogli bi se prihvatiti. Međutim, u dosadašnjoj praksi izgradnje oružanih snaga oni u mnogo čemu nisu ispoštovani, što je čest slučaj kada se radi o složenim organizacijama kakva je i vojna. Naime, takve organizacije se ne mogu zadovoljiti samo konstatovanjem kriterijuma, jer se oni, kao takvi, i ne mogu koristiti za kompariranje prilikom izbora rešenja, već se moraju razraditi do nivoa kojim se obezbeđuje barem elementarna egzaktnost u postupku odlučivanja. Osim toga, kako kriterijumi organizovanja oružanih snaga treba da su saglasni s vojnostrategijskim okruženjem i funkcijama, odnosno zadacima oružanih snaga, a obe te komponente su promenjene (pojedini

sadržaji i radikalno), nužna je ne samo njihova razrada nego i dopuna i preformulacija.

Tako, na primer, kriterijum ekonomičnosti definisan je odnosom potreba i mogućnosti i opredeljenjem za skladnost u razvoju po prioritetima, a izostalo je naglašavanje racionalnosti i efektivnosti kao jedinstvene mere odnosa troškova i koristi. Ti kriterijumi su osnovne mere u savremenim društvima, pa i u modernim armijama. Neposredna korist od njihove primene izražava se povećanjem efikasnosti tih armija na račun smanjivanja, a posredna materijalizacijom nekih potpuno novih sadržaja i oblika oružane borbe, na koje se, u slučaju agresije, ne može odgovarati opštim kvalitetom ljudskog i materijalno-tehničkog činioca, nego samo adekvatnim sredstvima i postupcima.

Kriterijumi elastičnosti i univerzalnosti nisu sporni kao polazišta u našem globalnom konceptu organizovanja oružanih snaga, ali u konkretnom slučaju mogu imati i negativne posledice. Jer, s povećavanjem stepena elastičnosti složenih organizacija rapidno raste njihova cena, a efekat je različit, zavisno od prirode zadataka na kojima se angažuju. Slično je i s univerzalnošću kao kriterijumom. Karakteristika savremenog vojnog činioca je to što se on upravo razvija prema suprotnom kriterijumu – specijalizaciji, pa većinu snaga čine specijalistički sastavi, naravno, povezani u funkcionalne celine. Suština nije u opredeljenju: univerzalne ili visokospecijalizovane funkcionalno povezane oružane snage, već u tom što univerzalni u mnoštvu konkretnih borbenih aktivnosti ne mogu parirati visokospecijalizovanim sastavima.

Pored opštevažećih kriterijuma organizovanja, treba uvažavati i posebne kriterijume vojne organizacije – upravljivost, pokretljivost, vatrenu moć i zaštićenost oružanih snaga. Ne radi se o zahtevu za projektovanjem vojne organizacije koja će biti tehnički opremljena i dimenzionirana tako da ima izražena sva navedena obeležja (što je posebno pitanje), nego o zahtevu za nalaženjem formi organizovanja kojima je to svojstvo imanentno. Takve odlike imaju organizacije visokog stepena autonomnosti, sposobne za samoorganizovanje i pogodne za procesno funkcionalno povezivanje u veće sastave. Tako organizovani oružani sastavi imaju veliku slobodu u odlučivanju, pa time i smanjenu potrebu za razmenom infor-

macija s pretpostavljenim komandama, lako su pokretljivi, dinamični i disperzivni, ne predstavljaju velike ciljeve, pogodni su za formiranje većih sastava i, što je posebno važno, takvom organizacijom značajno se smanjuje neborbeni deo oružanih snaga.

„Sadašnja struktura i organizacija naših oružanih snaga po mnogim odlikama je klasična. Karakteriše je strukturno-funkcionalna neusklađenost, pa je neprimerena savremenim sadržajima i formama oružane borbe. Organizacija ima pre naglašenu rodovsku, a posebno vidovsku strukturu. Polazeći od jedinstva oružane borbe na kopnu, moru i u vazдушnom prostoru na našem, relativno malom ratištu, takva organizacija nema funkcionalno opravdanje. Ona, osim toga, usložava rukovođenje i komandovanje, obuku, materijalno obezbeđenje i slično. Kako su u strukturi naših vidova i oblika organizovanja ugrađeni, manje ili više, isti rodovski sastavi, sem nekoliko specijalističkih, nema opravdanja za dalje zadržavanje takve organizacije.

Pošto su izmenjeni uslovi mobilizacije i strategijskog razvoja i povećane potrebe za stalnim visokim stepenom borbene gotovosti dela oružanih snaga treba preispitati sadašnja rešenja u toj oblasti. Naime, sadašnjom organizacijom neke snage, koje bi, uz malu transformaciju, mogle imati atribut tzv. gotovih snaga, „vezane“ su obavezom mobilizacije i pokretanja drugih snaga. Odgovore treba tražiti i na pitanja strategijske rezerve i transformacije oružanih snaga prema obliku oružane borbe i drugim uslovima rata.

Predimenzioniranost oružanih snaga, uzrokovana kako veličinom, tako i organizacijom, vodi k padu njihovog kvaliteta i funkcionalnosti. S obzirom na savremene zahteve u pogledu mobilnosti, pokretljivosti, vatrene moći, zaštićenosti i upravljivosti oružanih snaga, koji se ne mogu ispuniti kvantitetom, i s obzirom na materijalna ograničenja razvoja naše vojne organizacije, kvalitet se jedino može poboljšati na račun kvantiteta. Osim toga, neki srodni ili isti zadaci u nadležnosti su većeg broja rodova i službi, što sve vodi k slabom iskorišćenju „kapaciteta“, neracionalnoj upotrebi snaga, predimenzioniranosti i nematerijalizovanosti funkcija, i slično. Radi se o neskladu između funkcionalnih potreba i angažovanih snaga, što najčešće ima za posledicu neizvršenje zadatka uprkos

upotrebi velikih snaga. Problem se može rešiti većim stepenom specijalizacije snaga, ali samo do nivoa kojim se ne narušava sposobnost svakog organizacionog dela za samostalno vođenje oružane borbe.

Pri projektovanju nove strukture i organizacije oružanih snaga treba imati u vidu da se ne radi o izgradnji potpuno novog sistema, već o reorganizaciji postojećeg. Kako su i takvi projekti veoma skupi, racionalno je, koliko je god to moguće, očuvati barem delove postojeće strukture i organizacije. Konkretna rešenja treba da se donose nakon analize troškova i efekata reorganizacije sistema za svaki njegov deo posebno i za sistem u celini. ♣

*

Promenom sadržaja i oblika ugrožavanja bezbednosti zemlje spolja i iznutra, izmenom značenja prostora i vremena, kao i prirode političkih, ekonomskih, demografskih i drugih ograničenja, vojnostrategijsko okruženje je poprimilo sasvim nova obeležja. Takvom okruženju, prirodno, treba prilagoditi funkcije i ciljeve oružanih snaga, sistemski ih urediti i instrumentalno zaštititi za slučaj otkazivanja drugih elemenata sistema bezbednosti i odbrane zemlje. Da bi se takvi ciljevi i funkcije mogli ostvariti, sadržaje i forme delovanja oružanih snaga treba prevrednovati i podvrgnuti logičkoj kontroli. Osim toga, za više pitanja iz te oblasti vojna strategija mora naći odgovore, jer dosadašnji nisu prihvatljivi ili ih uopšte nema. U novonastalim uslovima sadašnja struktura i organizacija naših oružanih snaga ne mogu se smatrati odgovarajućim, pa je neophodno njihovo strukturno-funkcionalno usklađivanje prema projektovanim funkcijama i ciljevima i izabranim sadržajima i formama delovanja oružanih snaga. Prema tome, ne radi se samo o potrebi za dogradnjom naše vojne organizacije nego i o neminovnoj izmeni nekih njenih osnovnih odrednica i reorganizaciji oružanih snaga.